Mirek Topolánek: Projev na veřejné diskusi na strategickým dokumentem Vize 2020 na téma Kultura a média

21.01.2010, Liberec, Vize 2020

Když se řekne kultura a média, co se ozve z ODS? Doufám, že ne skřípění zubů. Jde přece o naše témata. Co může být konzervativnějšího, než starost o kulturu? Co může být liberálnějšího, než prosazování svobody slova? Jediný "problém" může nastat v tom, že jsme při obraně těchto hodnot naprosto principiální. Že jsme důslednější, než ti, kteří tvrdí, že je hájí proti nám.

Jako důslední obránci svobody a rovného přístupu také odmítáme škatulkování a hodnocení lidí podle profese. Ve skutečnosti jsou si politici, novináři a umělci v mnohém podobní. Mají podobně velkou moc ovlivňovat veřejné dění. A tím i podobně velkou odpovědnost. Mají i sklony k podobným nectnostem – k pýše, ke zneužívání postavení, ke korupci. Ale snad i ke ctnostem – ke starosti o věci veřejné, k pomáhání druhým, k péči o hodnoty. Snad se tedy můžeme nějak domluvit…

Začnu kulturou. My máme kulturu ve velké úctě. Víme, že kultura je základem civilizace. Že kultura lidem vštěpuje a upevňuje hodnoty, jako jsou svoboda, odpovědnost, úcta k tradici, vlastenectví, demokracii a v neposlední řadě schopnost aktivně rozlišovat dobro a zlo.

Kulturní lidé nepodléhají demagogii, populismu, manipulaci. Starost o silnou kulturu tak musí být doslova strategickým, dlouhodobým zájmem strany, která aktuálně svádí "boj o všechno" s navýsost nekulturním soupeřem. Soupeřem, který nás svojí politikou neustále posouvá ze středu evropské kultury a civilizace někam do Asie.

ODS rozhodně ctí českou kulturní tradici. Ctíme tradici občanské kulturní angažovanosti, která z malého společenství uprostřed mnohonárodní říše učinila velice kulturní, vzdělaný a hrdý národ.

Chceme, aby tomu tak bylo i nadále. Proto dáváme přednost většímu množství malých kulturních aktivit před masivní podporou pár vyvolených. Dáváme přednost svobodné soutěži na všech úrovních - státní, krajské i místní - před přidělováním grantů na základě nějaké "osvícené", ve skutečnosti byrokratické a omezující doktríny. Proto máme větší radost i z méně okázalé soukromé aktivity, než ze spektakulárních akcí za státní či evropské peníze.

V žádném případě se ovšem nevzdáváme veřejné podpory kultury. Naopak, vláda, která si neváží vlastní kultury, se nemůže zvát vládou konzervativní. Naše podpora ale musí mít jasná a respektovaná pravidla, musí být spravedlivá a ctít rovnost příležitostí, musí směřovat k těm, kteří si ji zaslouží a nepromrhají ji.

To se týká i podpory filmu, který zde zmíním jako jeden konkrétní příklad. Filmová branže je specifickou industrií s vysokou mírou přidané hodnoty, s vysokou mírou duševního kapitálu. Už proto si zaslouží jisté investiční pobídky podobně jako je chceme pro výzkumná a technologická centra. Kromě toho film přináší jako pozitivní vedlejší

efekt pro republiku nezanedbatelné PR. A samozřejmě posiluje naši kulturu, styk se špičkovými zahraničními produkcemi pomáhá udržet vysokou úroveň domácím filmařům.

Druhým příkladem je ochrana památek. Je trestuhodné, jak malou pozornost jsme všichni bez rozdílu dosud věnovali této problematice. ODS musí umět toto téma uchopit. Protože to JE konzervativní téma. Na jedné straně musíme nalézt prostředky pro důstojnou obnovu a údržbu národního dědictví. Na druhé straně musíme citlivě vyvážit legislativní ochranu s praktickými možnostmi vlastníků. Musí platit, že čím přísnější zákon, tím vyšší pomoc státu.

Mojí představou navíc je, že ministerstvo kultury by po ministerstvu pro místní rozvoj mělo zdědit turistický ruch. To by umožnilo dostat pod jednu střechu ochranu památek a jejich využívání.

Jak jsem řekl, kultura je naším spojencem v boji o duši národa. Kultura jako protiklad nekulturnosti. Kultura jako tvůrce trvalých hodnot v protikladu k bezuzdnému projídání přítomnosti a žití na úkor budoucnosti. To je přece základ naší Vize 2020.

Zapomeňme tedy na pejorativní označení kulturní fronta. Je přece evidentní, že s většinou "lidí od kultury" si přirozeně rozumíme daleko lépe, než náš soupeř. Oni přece také chtějí patřit do svobodomyslné Evropy a ne do despotické Asie.

Totéž v bledě modrém platí pro média. Na rozdíl od levice rozhodně odmítáme nějaké pozitivní vymezování role novinářů. Nehodláme jim přikazovat, co mají dělat a vytvářet nové a nové tiskové či vysílací zákony. Jsme důslednými obránci svobody. Jak svobody slova, tak občanských svobod. Jediné, co může omezit svobodu slova je právo na ochranu soukromí.

Jako liberálové ctíme zásadu, že co není zakázáno, je povoleno. Roli médií proto chceme vymezit toliko negativně. Chceme jim dát jasné a rozumné mantinely, které nesmějí překračovat. Přičemž nejde o nic speciálního. Analogicky bojujeme proti zásahům do soukromí ze strany státu. A bylo by absurdní, aby novináři směli činit to, co zakazujeme policii.

Stejně tak je absurdní ohánět se nějakým veřejným zájmem. Provozování moderních masmédií se dávno stalo byznysem, v němž nezáleží na zájmu veřejnosti a na pravdě, ale na sledovanosti a výdělku.

Tím neříkám, že veřejný zájem a pravda nemohou ve výsledku sehrát svou roli. Jde však o vedlejší efekty hlavního cíle, jímž je úspěšné podnikání. Obchod s infozábavou, ve kterou se proměnil hlavní proud žurnalistiky, je podnikání specifické svým dopadem na veřejné mínění, ale jinak je to podnikání jako každé jiné.

Aby bylo jasno, já tento posun nekritizuji. Beru ho jako fakt, jemuž se musíme přizpůsobit. A na rozdíl od Tonyho Blaira, který našel odvahu k jasnému pojmenování situace v médiích až po svém odchodu z politiky, to říkám už dávno.

Jsem přesvědčen, že pokud budeme – samozřejmě při tvorbě pravidel, ne při osobním jednání - brát média v zásadě jako formu podnikání, nikoli poslání, zabráníme mnoha nedorozuměním. Mnoha falešným představám a kladení absurdních nároků, ať už ze strany politiků směrem k novinářům, nebo ze strany novinářů směrem k politikům.

Řečené samozřejmě nevylučuje, že mnoho novinářů bude cítit svou práci jako poslání. Ale to přece cítil i podnikatel Ford, který v praxi prosadil svůj sen, že automobil je právo a ne luxus. Ani právo na pravdivé a úplné informace by nemělo být luxusem…

Avšak nepočítejme s tím, že to tak bude automaticky a vždy. Dokonce ani v případě médií veřejné služby. Stejně jako v každém jiném podnikání tu platí, že monopol, který stát přiděluje zadarmo, nepřináší lepší služby zákazníkům. Spíše naopak. Je snad komunál vzorem plnění nějakého vznešeného poslání?

Je proto třeba, abychom i k veřejné službě v oblasti médií přistupovali jako ke každé jiné veřejné zakázce – s péčí řádného hospodáře. Ten, kdo získá licenci k jejímu provozování, musí prokázat, že tak učiní lépe, než jiní. Musí vědět, že když nebudou jeho služby kvalitní, přijde o peníze.

Jestliže se z novinářského poslání stal byznys, udělejme z byznysu poslání. Respektive definujme poslání médií veřejné služby coby poskytování pravdivých, úplných a důležitých informací. A podnikatel se bude snažit toto poslání – ve svém vlastním zájmu - plnit. Nebude si připadat hloupě, že se chová jinak, než podnikatelé v ostatních, stále bulvárnějších médiích. Vždyť právě za to bude placen.

Očekávání se tak konečně dostanou do souladu s realitou. Tento krok je i v souladu s tím, co jsem řekl – že my nechceme média do ničeho nutit. O tom, zda se ucházet o veřejnou službu, se bude každý moci svobodně rozhodnout. Na trhu, kde je stále tvrdší bitva o reklamní koláč, to pro mnohé může být zajímavá výzva.

ODS je stranou, která nejdůsledněji hájí svobodu. Svoboda slova bude vždy širší a respektovanější za naší vlády, než za vlády levice. Musíme to umět novinářům sdělit. Musíme jim umět vysvětlit, že je daleko lepší snést neosobní a jasně omezené zákazy motivované ochranou soukromí, než velice osobní a bezmezné příkazy motivované politickým zájmem ČSSD a KSČM. Musíme jim umět vysvětlit, že jsou daleko lepší veřejně formulovaná a pro všechny platná pravidla, než zákulisní machinace.

Svět médií se proměňuje a nikoli právě k lepšímu. Proměňuje se směrem k větší povrchnosti, bulvarizaci, fragmentarizaci, směrem k daleko většímu vlivu inzerce a velkých korporací. To vše ohrožuje svobodu slova coby svobodné šíření pravdivých a relevantních informací.

V rámci naší Vize 2020 se musíme tomuto ohrožení jedné ze základních svobod postavit. V této bitvě přitom nejde o krk jenom nám. Ale i všem slušným novinářům. Tím se dostávám k našemu vlastnímu vztahu k médiím. V čem jsme neúspěšní? Proč při vytváření mediálního obrazu prohráváme s ČSSD, která je v realitě daleko za námi? Co se nám nedaří? A proč? Jaké jsou subjektivní a objektivní důvody?

Začnu u těch subjektivních důvodů. A také u sebe. Jistě se najde mnohé, co lze kritizovat, co nám nedělá dobrou reklamu. Bohužel jsou to právě věci, které mají v posunuté mediální realitě větší váhu. Naše osobní spory a praní špinavého prádla na veřejnosti je pro moderní média daleko zajímavější, než rozebírání programové prázdnoty ČSSD. Mé soukromé rodinné záležitosti rozmáznou novináři s daleko větší chutí, než Paroubkovy politické lži.

Vůbec nejhorší je to ale s naší důvěryhodností. Můžeme mít skvělý program, ale když nám lidé nebudou věřit, když nás budou pokládat za partu korupčníků, můžeme si ho

klidně strčit za klobouk. Zde mají média dokonce pravdu a když rozebírají naše aféry, pak se jejich zájem na zisku se plně kryje se zájmem veřejným.

Vzhledem k tomu, že v tom posledním a nejzásadnějším je na tom náš soupeř přinejmenším stejně špatně, mohlo by se zdát, že to s naším mediálním obrazem nemusí být tak zlé. Bohužel je – a to z objektivních příčin, které jsou plně proti nám.

Za prvé, my nemáme nikoho, jako je Soukup s jeho Médeou. S jeho vlivem na média skrze zjevný konflikt zájmů při nákupu inzerce. Dnes má ČSSD fakticky na své straně všechna významná média, která korumpuje prostřednictvím inzerentů a velkých korporací.

Za druhé, my, na rozdíl od ČSSD, nemáme prostředky a ani nechceme tak masivně investovat do krizové komunikace. Ať už se to týká vlastní obrany, nebo naprosto neskutečných prostředků, které oni vydávají na diskreditaci mé osoby.

Za třetí, bulvarizace médií vyhovuje bulvární politice ČSSD. Je daleko snazší dostat do dnešních médií populistické a demagogické výkřiky, než střízlivé vysvětlení a analýzy. Spíše uspějete s jednoduchou lží, než s komplikovanou pravdou.

Co s tím uděláme? Určitě máme ve svých rukách odstranění subjektivních negativ. Zejména mám na mysli naši důvěryhodnost. Co se týká objektivních handicapů, bude to složitější. S tím prvním neuděláme v dohledné době nic. O to více se musíme snažit o drobnou práci s jednotlivými novináři. S těmi, kteří ještě mají zájem dělat svou práci dobře a svobodně. Kteří ji bez ohledu na objektivní stav věcí subjektivně CÍTÍ jako poslání.

Druhý problém můžeme částečně odstranit tím, že se přestaneme hádat a soustředíme se na společné odvracení útoků. Krizová komunikace není jen o penězích. Je i o schopnosti se elementárně podržet.

Třetí bod je na dlouhou debatu. Kterou samozřejmě kontinuálně vedeme. Za poslední rok jsme ušli, myslím, velký kus cesty a naučili se daleko lépe prodávat náš program. Nyní musíme napnout všechny síly, abychom našli ta nejlepší krátká, srozumitelná a aktivizující hesla k volbám.

Zmíním tu ještě jeden objektivní mediální prvek, který je jak negativní, tak potenciálně pozitivní. Mám na mysli rozvoj technologií. Internet činí přenos informací stále rychlejší, zavaluje nás stále mohutnější lavinou zpráv a zároveň tlačí klasická média čím dál více k infozábavě a bulváru. Podle mnohých budou brzy zpravodajství, komentáře a analýzy vyhrazeny pouze internetu.

Toto na jedné straně dále omezuje naše možnosti prorazit v klasických médiích a přibližuje je to k ČSSD. Na druhé straně se nám otevírá možnost daleko větší podpory na internetu, coby svobodném médiu. Dosavadní vývoj tento závěr potvrzuje. Prohráváme na papíře, vedeme na webu.

Technologický pokrok může sloužit jak svobodě, tak jejímu omezování. Nám musí jít o to první a proto má internet bezpochyby své místo v naší VIZI 2020.

A jsme opět u svobody. Svobodná kultura, svobodná média. Svobodný internet. Hodnoty a technologie k jejich šíření. I to je jeden z možných pohledů na podstatu západní

civilizace, která díky své vnitřní svobodě byla vždy na špici technologického pokroku a tento pokrok vždy nakonec uměla využít k posílení své svobody.

Kultura a média hrají v tomto procesu důležitou roli. Spojují totiž vědomí trvalých duchovních a mravních hodnot se schopností je neustále znovu a znovu nově interpretovat. Jde o to neztratit původní obsah a najít aktuální formu.

Když přestanou umělci a novináři tuto roli plnit, bude to předzvěst konce naší civilizace. Politika, která myslí dál, než k příštím volbám, to musí mít na paměti. Ostatně skutečný státník se přece snaží o totéž. Když se nám podaří pro VIZI 2020 získat umělce a novináře, bude to pro nás velké plus. Za pokus – a za naši společnou svobodu - to stojí.

Ing. Mirek Topolánek, předseda ODS